

Silviu LUPAȘCU

LIMBAJUL PĂȘĂRILOR

The Language of the Birds

The “language of the birds” is mentioned in the text of the Qur’an as a gift received by Kings David and Solomon from Allah as a reward for their righteousness. Along the history of the Sufi mystical theology, the language of the birds will be invoked as a symbol of the theandric language, susceptible to enable the human being to speak the language of God, and God to speak the language of the sanctified human being. The language of the birds epitomizes the mystical meeting of man and God within language, the crossroad of the human language and divine language. The primary qur’anic theme was brilliantly developed by Farid-ud-din Attar, in *Manteq al-tair*, Jalal-ud-din Rumi, in *Mathnawi*, and Shihab-ud-din Yahya Suhrawardi, in *Risalah*.

*

În *Qur’an*, S. XXVII, vv. 15-16, se menționează că regele David și regele Solomon au primit în dar cunoaștere din partea lui Dumnezeu. Ca parte a acestei cunoașteri, David și Solomon au fost învățați și limbajul păsărilor: “Iar Noi am dat lui David și lui Solomon cunoaștere, iar ei au spus ‘Lăudat fie Dumnezeu, Care ne-a ales pe noi dintre nenumărații Săi servitori credincioși!’. Iar Solomon a fost moștenitorul lui David și a spus, ‘Oameni, noi am fost învățați limbajul păsărilor și noi ne-am împărtășit dintru toate; cu adevărat, aceasta este mărinimia manifestată’.”¹

Pe aceste versete qur’anice se întemeiază tradiția Sufi medievală în cadrul căreia Solomon este descris drept cunoscător al limbajului păsărilor. În primele versete din *Manteq al-Tair* sau *Conferința păsărilor*, Farid-ud-din Attar (ca. 1120 – 1220 d. H.)² elogiază legătura lingvistică dintre Solomon și pupăza, simbol al ghidului spiritual. Pupăza a îndeplinit rolul de mesager între regele Solomon și regina din Saba, iar experiența sa o recomandă pentru funcția de călăuză a păsărilor de-a lungul călătoriei inițiatice spre palatul

¹ Cf. Arthur J. Arberry, *The Koran Interpreted*, Oxford: Oxford University Press, 1991, p383.

² Poet mistic persan, din Nișapur. Autor al unei opere care excelează prin rafinament literar și teologic: *Conferința păsărilor*, *Memorialul sfinților*, *Cartea despre divinitate*, *Cartea despre suferință* și *Cartea misterelor*.

Simorgh-ului³. Attar îi acordă pupezei calitatea de martor al revelației sinaitice și de ființă privilegiată, care deține puterea de a înțelege limbajul lui Dumnezeu: “El (Solomon) a cunoscut limbajul tău, iar tu i-ai cunoscut inima. (...) Asemenea lui Moise, tu ai văzut flăcările care ardeau în înalt, pe versanții Sinaiului, și într-acolo dorești să zbori (...), să-ți cauți locuința promisă pe vârful Muntelui Sinai. Acolo vei înțelege cuvinte nerostite, prea subtile pentru urechile păsărilor muritoare.”⁴

Magistrul Sufi, sfântul Sufi se definesc în raport cu idealul uman sau arhetipul mistic-gnoseologic întruchipat de Solomon, în calitate de cunoscători ai limbajului păsărilor, cunoscut *in illo tempore* de către Solomon. Jalal-ud-din Rumi (1207-1273 d. H.)⁵ descrie, în *Mathnawi*, identitatea religioasă, sapiențială, a celui care deține misterele rostirii aviare și care este trimis de Dumnezeu în calitate de mesager sau *rasul* pentru a ilumina deopotrivă comunitatea păsărilor și comunitatea ființelor omenești: “Vino, o, magistru al limbajului păsărilor, cunoscut de Solomon, cântă cântecul fiecărei păsări care îți iese în cale. Deoarece Dumnezeu te-a trimis către păsări, El te-a instruit cu privire la tonul adecvat fiecărei păsări. (...) Păstrează pasărea cea răbdătoare în stare de fericire și eliberată de suferință. (...) Sfătuiește porumbelul să se ferească de șoim, iar șoimului vorbește-i despre îndurare, despre veghea în măsură să-l împiedice să acționeze în mod nedrept. Pe liliacul lipsit de iluminare spirituală, ajută-l să se familiarizeze cu lumina și să trăiască în lumină. Învaț-o pacea pe potârnichea cea războinică, iar dinaintea cocoșilor desfășoară semnele răsăritului de soare. Vorbește tuturor, de la pupăză la vultur, și arată calea.”⁶

Rumi construiește modelul pedagogic al oglindirii, prin corespondența alegorică dintre om și pasăre. Un papagal așezat în fața unei oglinzi, un om așezat în spatele oglinzii. Atunci când omul nevăzut vorbește, papagalul se privește în oglindă și are iluzia că el însuși stăpânește limbajul omenesc, deși în realitate nu are decât puterea de a imita sunetele, fără a înțelege sensul cuvintelor. În mod asemănător, Dumnezeu îl așează pe *shaykh* ca pe o oglindă în fața discipolului, iar acesta are iluzia că doar *shaykh*-ul, omul, îi vorbește, fără a înțelege că învățătura, cunoașterea pe care o primește își are originea în Rațiunea Universală, aflată în spatele oglinzii, dincolo de ființa

³ Împăratul păsărilor, simbol al Ființei Divine, al cărui nume înseamnă “treizeci de păsări” (cf. *si morgh* în persana medievală).

⁴ Cf. Farid-ud-din Attar, *Manteq al-Tair*, vv. 616-636. Trad. Afkham Darbandi, Dick Davis, *The Conference of the Birds*, London: Penguin Books, 1984, p. 29.

⁵ Magistrul al sufismului persan, întemeietor al academiei Sufi din Qonya și al ordinului dervișilor rotitori, *Mevleviyya*.

⁶ Cf. Jalal-ud-din Rumi, *Mathnawi*, IV, vv. 851-858. Trad. Reynold A. Nicholson, *The Mathnawi*, Cambridge: E. J. W. Gibb Memorial Trust, 1990, vol. IV, p. 319.

shaykh-ului: “Discipolul plin de egoism se vede pe sine în oglinda trupului *shaykh*-ului. Cum ar putea el să vadă Rațiunea Universală, dincolo de oglindă, în momentul manifestării limbajului și discursului? El presupune că un om este cel care vorbește. Rațiunea Universală rămâne pentru el un mister pe care îl ignoră.”⁷ Mulți căutători de cunoaștere imită limbajul Sufi, fără a înțelege rostirea teandrică, rostirea divină, care determină acest limbaj, își imaginează că stăpânesc limbajul păsărilor, dar ignoră sensul adevărat al acestui limbaj, cu excepția lui Solomon, mesagerul divin, investit cu putere autentică de pătrundere spirituală.

Misterul cunoașterii este totodată și un mister al iubirii de Dumnezeu. Pentru a demonstra adevărul acestui enunț, Rumi rescrie legenda despre Imra’u ‘l-Qays, regele arabilor, “Iosif al timpului său”. Plictisit de grijile legate de administrarea imperiului și sătul de vanitatea puterii politice, Imra’u ‘l-Qays se leapădă de identitatea sa monarhică, experimentează extazul iubirii mistice, își părăsește țara și se angajează ca lucrător într-o cărămidărie din orașul Tabuk. Regele din Tabuk află despre ilustrul personaj care se află în capitala sa, se grăbește să-i facă o vizită protocolară și inițiază un dialog filosofic. Imra’u ‘l-Qays îl ascultă în tăcere, apoi îi dezvăluie pe neașteptate misterul iubirii de Dumnezeu. După încheierea conversației inițiatice, regele din Tabuk devine, la rândul său, un derviş rătăcitor, iar cei doi foști monarhi se pierd fără urmă pe calea Sufi, stăpâniți de nebunia iubirii teandrice. Rumi se întreabă care este misterul limbajului care a determinat manifestarea acestui dialog? Este, desigur, limbajul păsărilor, pe care adeseori oamenii vulgari îl imită, fără a-l înțelege, fără a cunoaște natura păsărilor, pentru a dobândi prestigiu și autoritate, iar demonii se străduiesc în zadar să-l uzurpe, pentru a perpetua prezența răului pe pământ. Dar un demon care dobândește prin sortilegii diabolice o înfățișare asemănătoare cu ființa lui Solomon și care se așează pe tronul lui Solomon, nu va reuși decât să ispitească și să înșele sufletele credincioase, lipsite de vigilență, nicidecum nu va deține cunoașterea revelată, sub-tinsă de sintagma qur’anică “noi am fost învățați limbajul păsărilor”. La fel ca și comunitatea credincioșilor, comunitatea aviară este alcătuită din păsări exoterice și păsări esoterice.⁸

Principiile sufismului stabilesc că un om nu este în măsură să vorbească public semenilor săi decât dacă a dobândit o cunoaștere adecvată a lucrurilor divine, dacă “înțelege cu privire la Dumnezeu”. În această calitate, el este investit cu puterea de a-i ajuta pe ceilalți credincioși, slujitorii lui Dumnezeu, să înțeleagă, la rândul lor. Altminteri, vorbitorul neînțelegător este cuprins de aceeași suferință care a cuprins întregul pământ și toate

⁷ Cf. Rumi, *Mathnawi*, V, vv. 1430-1444, Nicholson, *The Mathnawi*, vol. VI, pp. 87-88.

⁸ Cf. Rumi, *Mathnawi*, VI, vv. 4007-4015, Nicholson, *The Mathnawi*, vol. VI, pp. 478-480.

ființele omenești, în urma păcatului original.⁹ Absența-prezența sau contractarea-dilatarea extazului reprezintă instituirea limbajului teandric, în cadrul căruia omul vorbește limbajul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu vorbește limbajul omului îndumnezeit: “Marile simboluri cosmice devin (...) alfabetul unui nou limbaj, scris de pana lui Dumnezeu. Omul poate să descifreze acest nou alfabet, deoarece el însuși a devenit sensul universului, semnul prin excelență al epifaniei lui Dumnezeu, puntea care leagă lumea de Dumnezeu.”¹⁰ Magiștrii Sufi recomandă “audierea” ca remediu pentru oboseala care urmează experienței extatice sau ca mijloc de trezire a conștiințelor celor preocupați excesiv de activități mundane: “Audierea este de două feluri. O categorie de oameni ascultă discursul, pentru a obține sfaturi. Aceștia ascultă selectiv, numai cu intelectul. Cealaltă categorie de oameni ascultă muzica, pentru a dobândi hrana spiritului. Iar când spiritul își obține hrana, atinge stadiul cuvenit și se leapădă de guvernarea trupului. Atunci, în cel care ascultă au loc o comoție și o mișcare.”¹¹

Ce este limbajul păsărilor? Cu siguranță, nimic din stereotipurile imaginare ale intelectului profan, altceva decât obișnuitele eșafodaje raționale. Nu este o înșiruire de sunete emise de păsări, dar este simbolizat de aceste sunete și de cuvintele rostite de oameni. Este, în esență, limbajul sufletului, al zborului spiritual-extatic spre spațiul infinit vertical, beatific, al Împărăției lui Dumnezeu. Este un limbaj teofanic, al cunoașterii teandrice și salvării, al căutării și regăsirii de sine și de Dumnezeu, o rememorare a adevărului sinaitic și o prefigurare a adevărului apocaliptic. Este un cântec al bucuriei de a fi viu, un imn al iubirii, o afirmare deplină a comuniunii ființelor animate de principiul divin al vieții, care întemeiază și revivifică întregul creației. Simplitatea sa se revelează, poate, în pura contemplare a cerului, a vulturilor de albastru celest, tigelate de strălucire solară, traversate de prezența intempestivă, dinamică, efemeră, a păsărilor.

Galați

⁹ Cf. Abu Bakr Al-Kalabadhi, *Kitab al-Ta'arruf li-madhab ahl al-tasawwuf*, LXV. Trad. Arthur J. Arberry, *The Doctrine of the Sufis*, Cambridge: Cambridge University Press, 1991, p. 147.

¹⁰ Cf. Paul Nwyia, *Exégèse coranique et langage mystique*, Beyrouth: Dar El-Machreq, 1991, pp. 389-407.

¹¹ Cf. Al-Kalabadhi, *Kitab al-Ta'arruf*, LXXV, Arberry, *The Doctrine of the Sufis*, pp. 166-167.